

انگلیس‌لرینگ کودتاسی بیلن حاکمیت باشینا گچن ارضاحان، اوز اربابی نینگ بویروغی بویونجا « بیته وی بیر ایران» شیغری آستیندا، یوردی دولاندیرماق اوغروندا یاراغ گویجوندن پیدالانبار. موندان اوزال یوردینگ هر بیر کونجینده یاشایان ملت‌لرینگ اوز باشلارینا ولایتلاری هم- ده ایچکی دورموشلاریندا ارکینلیگی باردی، مثال اوچین تورکم‌لرینگ یاشایان بری « حکومت استراباد و بموت» دیلیباردی و رسمی حاضلاردا بو فرم و مارکلی کاغذلاردان پیدالانباردی.

ارضاحان تورکم‌لره یاراغلارینی تافشیریب، حکومته بویون بولماغینی طالب ادبار. تورکم‌لر، حکومتینگ بو چاغیرشینی اسگرمه یارلر.

1924- نجی بیلینگ فورالیندا ارضاحان، تورکم‌لره یوزلنپ بیر بیلدیریش یایراتبار، اوندان ایراندا جمهوریت دوزگونینگ قوریلماغی نینگ یوردینگ اساسی قانونینا ترس کلیانیدیگی و شول اساسدا حایال ادمان یاراغلارینگ تافشیریلمایدیگی، یوغسام اولارینگ اوستونه قشون سوریلجکیدیگی بیلن حایبات آتیلبار.

1924- نجی بیلینگ 20- نجی فورالیندا گوندوغار دیویزیانینگ(لشکر) باشلیغی 50 ادمان عبارات آتلی توپارا باش بولوب، تورکم‌لرینگ حاربی ممکینچیلیکیرینی بارلاماق ماقصدی بیلن شاهروده کلیار. اونونگ بو بره کلمگی نینگ سیبایی بیرناچه وقت موندان اونگ قشون بیرلیکری نینگ شاهرودینگ تۆوه رگینده تورکم آتلی لارینینگ هجومینه اوچراندیغی بولبار.

مرکزی حکومتینگ آتان حایباتیندان سونگ، گورشه یولباشچیلیق ادبارلر، اهلئ تیره- طایبالارینگ بیرلیگی اوغروندا آادا ادیب باشلایارلار. هر طایفه 30 آتلی برملی بولبار. شنبله لیک بیلن تاقمین 15-10 مونگ تورکم گۆره شه غوشولبار. تورکم آتلی لاری تهران- ماشات یولونی کسپ، ایران قشونی نینگ بیرلشمگینه پاسکلچیلک دورتماگه سینانشارلار. تورکم‌لر ابیرلن قشونا انچه کزک بیئی ضاربا اوروب اولاری ایزا سرپیکدیرمگی- ده باشاریارلار. بو یاغایدان سونگ تورکم سردارلاری، اوزلرنینگ ایلکینجی قورولتاینی اومچالی اوباسیندا گچیریارلر.

اومچالی قورولتایی و تورکم‌نصحرادا

جمهوریت دوزگونی نینگ جار ادیلمگی

1924- نجی بیلینگ 20- نجی مای آیندا(1303- نجی شمس بیلینگ 30- نجی اردیبهشت آیندا) اومچالی اوباسینا گلن یاشولی- آق ساققاللار، دیوانه پانگ دیین بیرسینینگ حاولوسینداقی توت آغاجینگ کولگه سینده تگه لئشپ، اوزلرنینگ ایلکینجی گنگش قورولتاینی گچیریارلر. بو قورولتایا عثمان آخون جافاریبارینگ، گۆمی صوفی بیلن جان مامد بگ آتابیلارینگ، قسیر امن حان گۆکلنگرینگ وکیلی بولوب قاتناشارلار.

قورولتايدا 10 ادمان عبارات قانون چیقاریجی اورگان حۆکمینده، آق ساققاللار شوراسی سایلانبار. جافاریبارلردان 6 وکیل شول ساندان ملا ارجب(کور)، آرازقربان(آریق- کل)، ایماتقولی(توماچ)، عزیز حوجه مراد(چوگگان/ چوگان)، حوجه نیاز حان(قرینجیک)، اسن حان(کلته)، قالان 4 وکیلینگ بولسا یاقیندا بللی ادیلجکیدیگی آیدیلبار. بولاردان باشغا نفس سردار، حاجی محمد پانگ(جافاریبارلردان) موسی حان (آتابیلاردان)، الله یار حان (گۆکلنگردن) ملی قشونینگ سرکرده لری حۆکمینده قبول ادیلبار. موندان آیری کومیش دغه لی ارجب آخون صیادی(قرینجیک) بیلن قلیچ ایشان(گۆکلنگ) بو ملی حرکتیه یاردام برجکدیکلرینی بیلدیریارلر.

اومچالی قورولتاینیندا شنبله قارار قبول ادیلبار:

1- حکومتینگ یاراغلاری تافشیریلمالی دیین اولتیماتومی رد ادیلمی،

2- مرکزی حکومتینگ بۆریشینه برک جوغاب برمک اوچین ملی قشون دۆره دیلمی،

3. تورکم‌نصحرادا جمهوریت دوزگونی جار ادیلمی،

4- بیر آغیزدان عثمان آخون¹ تورکم جمهوریتی نینگ یولباشچیلیغینا بلنملی².

عمر قویونلی نینگ اوغلی عثمان آخون(جافاریبارینگ قویونلی کور تیره سیندن) بخارادا دینی علم آلان آدم. اول تورکیستاندا(خویه و بخارادا) آزاد-ادیش¹ حرکتلر بیلن تاشیب، کومیش دغا اوزوریلپ گلنده تورکم‌لرینگ حاق- حقوقلاریندان آرقا چیقبار. اول تورکم بالالاری نینگ سوادلی بولماغی یولوندا هم آادا ادیب، مکتب اچبار.

اومچالی ده گچیریلن بو قورولتایا غاتناشان حوجانیاخان (مرحوم حاجی خان اوغوزی نینگ داده سی) و سرهنگ ساپار خطیبی اوز یاتلامالاریندا گورینگ² بریدیرلر.

عثمان آخون

تورکمن جمهوریتی نینگ لیدرلیگینه سایلانان عثمان آخونی تورکمن دابینه ایه رپ، اونی آق کچا موندورپ، اوچ گزک کومت غاویزینگ مناره سی نینگ داشیندان آیلاپارلار. بو داپ غادیمدان باری تورکمنلرینگ آراسیندا پادشاه سایلاناندا یوزگونلی بولوپ کلیپدی (نادر افشار و آقامحمدخان قاجار دا موغان چولینده شنیله داپ بین باشلارینا تاج گه بیدیلر)

تورکمنصحرادا جمهوریت دو زگوننینگ جار ادیلمگی، هم ایچری هم- م داشاری یورت مطبوغاتیندا اوز بیانیی تاپیدیر. 1924- نجی یئلینگ 31- نجی آگوستیندا شورونینگ حلق کمیسرلر شوراسنینگ اورتا آسیاداقی داشاری ایشلر وکیلی "گرمان"، مسکوه شنیله بیلدیریدیر:

«مرکزی حکومتینگ اولتیماتومینا قارامازدان، شنیله- ده حکومت قشونینا انچه گزک بیی ضاربیلار اورانلاریندان سونگ، ایران چاگینده یاشایان تورکمنلر جمهوریت دو زگونینی جار ایدیلر». حلق کمیسرلر شورانینگ اشغاباتداقی وکیلی 1924- نجی یئلینگ 28- نجی آگوستینداقی راپورتده تورکمنصحرادا جمهوریت قورلیپ، عثمان آخونینگ پره زینتلیگه سایلانادیقی هم- ده 10 آدمدان عبارات آق ساقغال شوراسی نینگ اوندان حمایت ادیاندیگینی بیلدیریدیر.

تورکمنصحرادا جمهوریتینی جار ادنلر اوزال باشدا تیره- طایپا آراسیندا یونگ بولان اغزالیق کسلینی آزادان گوترمک اوغروندا آلادا ادیلارلار. بو حرکتلرینگ نتیجه سینده بوتین تورکمنلر بیر تن بیر جان بولوپ، اوز حاق- حقوقلارینی غازانماق یولوندا بیرلشیلرلر. کومت غاویزداقی آق ساقغاللارینگ شوراسیندا، موندان بویانا تاحیل ایش آلیپ بارلماغی دوغروسیندا گنگش ادیلار. شنیله- ده 1- نجی جهان اورشی یئلاریندا اورسیتده اسیر بولوپ، اورش تمام بولاندان سونگرا ارکینلیگه چیقان بیرناچه عثمانلی (تورکیه لی) افسر شول سانان قادیر افندی، جمال بگ، مهدی افندی، مصطفی بگ، حدایار افندی، مراد بگ و سلطان پاشا، تورکییا دولانیپ باریشلاریندا کومیش دفا باریپ، تورکمنلرینگ اوز-ارکینلیگینه حمایت برمک اوچین، اولارا حاریی تالیم برپ باشلایارلار. بو افسرلر اچیلان یوریته مکتبه، حاریی مشق- ینگ یاتیندا، اولارا حاض سواد هم اوزه دیارلر. شول مدرسه نینگ شاگردلریندن آراسیندان بیر توپار آد غازانان بیگیترلر یتیشیار. قیات حانینگ چاولیغی، حان یمودینگ اوغلی لالی حانینگ اوزی هم بو مدرسه نینگ معلمی بولیر

مرکزی حکومت تورکمن جمهوریتینی

بیقماق اوچین قشون سوریلر

تورکمن توپراغینی غانا چایقان ارشاشانینگ 3 گترالی.

ساعدان: سرلشکر امان الله جهانبانی- سرتیب فضل الله زاهدی و خراسان لشگری نینگ باش کاماندیری جان محمدخان امیر علایی

ایران حکومتی، تورکمنلرینگ برک آیاغا قالیپ دوراندیقلا رینا گوز یتیرندن سونگ اولارینگ دیره نیشینی(مقاومتینی) سیندیرماق اوچین، اولارینگ اوستونه قشون سورمگی پلانلادیریار.

شول بیر وقتینگ اوزینده استرابادینگ حاکیمی تورکمن حان- بگلرینینگ اغزلارینی آلاماق اوغروندا هر حیل مکیرلیک ادیب باشلایار. حاکیم اوز وکیلینی کومیش دفا عثمان آخونینگ یاتینا ابیرپ، اونی پول بین ساتین آلماق ایسلایدیر اما حاکیمینگ بو حیله سی باشا بارماندیر. استراباد حاکیمی اردلان حان، کومیش دفا لی آتساحان سرداری گنگش اتمک بهاتاسی بینل شهره چاغیریار. آتا حان گلیار، گوررینگ- ینگ اورتاراسیندا حاکیم بیر زادا قهری گن بالی بولوپ، صحبتی کسیار، آتا حان بولسا اوبا دولانیار. نامارد حاکیم اولارینگ بولوندا قاراولار قویوپ، آتا حان و بولداشلارینی شهرینگ 15 کیلومتر قایرا یاتیندا، شادفه اوباسی نینگ ایلری یوزینده آتپ اولدوردیار. حاکم بو جناباتی آتاپلارینگ اوستونه آتپ، اولارینگ آراسیندا تیره- طایپا دعواسینی توتاشدیرماغی مقصد ادیددی.

شولار یالی پرووکاسیون(تحریک ادیجی) و شاننازلار آز بولماندی، اما تورکمن یولباشچیلاری اولارا قولاق قابارتمان آغزی بیرلیگینی برک قورماغی باشاریپیدیلار.

تهراندا چاپ بولیان " فکر آزاد" روزنامه سی اوزنینگ 1924- نجی بیلننگ 27- نجی ژونن آیندافی سانیندا ماراوادیانگ قولابیندا سرهنگ مهدی حاتینگ قشونی بیلن تورکمنلرینگ چاقناشاستدیغینی و شوندا 40 ساغاتلاپ سو ره ن سووشده تورکمنلرینگ چیم- پیتراق ادیلندیگینی "تلگرافی خبر" دییپ چاپ ادیپیدیر. شول خیردا مهدی حان غاتی اوینجنگ لیک بیلن تورکمنلرینگ پریشان یاغدا یا دوچار ادیلندیگینی بیلدیریب:

" ماراودفه آنانندان سونگ موت گولنگ نامه اتجکلرینی چاشیردییلار. یاراشیق بارادا گوررینگ ادمک اوچین بیرناچه یاشولی شول ساندان کریم ایشان یاتیما گلدی... من امام[رضا] سیغینیپ حرکت اده رین و انشالله شو غولایدا تورکمنصحرادا آسودالیغی برقرار اده رین و خراسان قشونینی سردار سپه نینگ[ارضا حاتینگ] یانیندا باشی دیک ساقلارین. شو خبری آلا- آلامز تورکمنلرینگ بویون بولاندیغیندان و ماشانت- تهران یولونینگ آچیلاندیغیندان ایلاتی حاباردار ادیب بیلر سینگسز."³

ایران قشونی نینگ خراسان بولومی نینگ بو پاتنگ کلّه کاماندیری نینگ تلگرافی تهرانا باریپ بارمانگقا، تورکمنلر خراساندان بوللاتان قشونی نینگ اوستونه چوزوب اولاری چیم- پیتراق ادیلار، شوندا ایکی توپ بیلن 4 مسلسل تورکمنلرینگ الینه دوشیار. مهدی حان 30 سانی آدمدان عبارات توپاری بیلن زوردان بجنورده غاچیب آتیار.

مهدی حاتینگ هجومی شاسیزلیغا اوچسrandان سونگ خراسان لشکر بولومینی نینگ باشلیغی 16-14 ژونن/ایبون آریغیندا قانن- سیستان توپارلاریندان دو زین اولی بیر آتلی هم- ده 8 مسلسل بیلن یاراغلانان ایکی گروهانی دوره دیار.

1924- نجی بیلننگ سنتیابرینده بجنورد بیلن گولنگ آریغیندا 400 آدمدان عبارات تورکمن آتلی لاری 3 مونگ عسگرلی ایران قشونینا چوزیب، اولارا آغیر ضاربا اوروپ، تهران- ماشانت آراسینی کسمگی باشاریپیدیلار.

تورکمنلرینگ باتیر غابلیق بیلن سو و شیاندیکلری ایران حاربیلارینی قورقوزیب باشلایار. اولار تورکمنلری آسودالیغا چاغیریب، اوزلر نینگ پاراحت سوزیر آدملاردیقلا رینی نیغتایارلار. بو باباتدا گوندوغار ایران قشون بیر لیکلر نینگ باشلیغی طار اپیندان 1924- نجی بیلننگ 23- نجی سبتامبرینده تورکمنلره یوزلننپ بیر بیلدیریش یابردیلار. اونا شنیه دیلیپیدیر:

« بیزینگ اولارا دوشمان دالدیگیمیزی تورکمنلر بیلمه لیدیر، شونگا گوراً گوندوغار قشون بیر لیکلری اولارینگ یوق ادیلمگینی اوزینه بو سانسچ سایمایار."

1924- نجی بیلننگ 20- نجی اکتبرینده آستراباد حاکیمی، یاراشیق باراسیندا ماصلاحات اتمک اوچین عثمان آخونی شاهره چاغیریار. عثمان آخونینگ اوزی گیدمان برینه 4 سانی یاشولی وکیلینی ابیریار. شوندا یاراشماق اوچین تورکمنلر اوز شرطلر نینگ شولاردان عبارتدیغینی بیلدیریارلر:

1- تورکمنلرینگ یاراغلاری اولارینگ الینده غالمالی؛

2- بوتین تورکمنصحرانینگ حاوسیزلیغی (امنیتی) تورکمن جمهوریتی نینگ اختیاریندا بولمالی؛

3- باریپ 1922- نجی بیلندا ایران قشونینا قوللوق اتمک اوچین آلیپ گیدیلن 22 سانی تورکمن آتلی لاری غایتاریلیپ بریلملی.

آستراباد حاکیمی بولسا تورکمنلرینگ آراسینا سیغینان 4 ایرانلی نینگ اوزلرینه بریلمگینی طالاب ادیار.

ماصلحاتدان بیر نتیجه چیقمانسونگ، هر ایکی طاراب اورشا تایبارلیق گوریب باشلایار. مرکز ی حکومت دکابرایندا گونورتا ایراندا یاشایان عربلرینگ باش توتانی شیخ خزعل آلی سرداری بویون اگدیرندن سونگ، 1924- نجی بیلننگ سونگوندا تورکمن توپراغینا قشون سورماگه دولی تایبارلایار.

ایران مجلسی نینگ قراری بیلن 1925- نجی بیلننگ 14- نجی فورالیندا "سردار سپه" لاقاملی ارضاشاه یوردینگ قشون باشلیغینا بللنایار. اول بو قارارا دایایتپ شول بیلننگ ژونن(خرداد) اینندا مرکز لشن قشون بیرلیگینگی دوره تمک اوچین 20 یاشینا یتن ایرانلی بیگیتلری قشون قوللوغینا چاغیریار. شوندان سونگ تورکمنلره غارش برک چاره گورمگینگ اوغرونا چیقپ، گوندوغار قشون بیرلیگی نینگ باشلیغینا جان محمد حان دین بیر باش افسر گتیریلایار. اول 1925- نجی بیلننگ 6- نجی فورالیندا(بهمن) اینندا ماشادا باریار. ظالمیقدا هم دونگ یوره کلیکه بو یرده یاقاسینی تانیدان جان محمد حان، تورکمنلرینگ گوره شینی دربی- داغین اتدجکدیگینی آچیق بیان ادیار.

تورکمنصحرانی حاری غاباودا ساقلاپ دوران حکومت، تورکمنلری آباقدان دوشورمک اوچین 1925- نجی بیلننگ بهاریندا بیر بیلدیریش یابردیلار. شوندا شنیه دیلیپیدیر:

³ H.Atajev. S.51

"علیحضرت رضا شانی‌نگ سایاسیندا تورکمنصحراده آسودالیق حکم سوریار، باسماچیلار دربی- داغین ادیلدی. موندان بویانا سودیگارلر و تاجرلر تورکمنصحرأ گیدیپ سوؤدا ادیب بیلرلر، یؤنه حاضیر تورکمنصحرأ قاباودا ساقلاتیانی اوچین تاجرلر حاری حاکمیلردن گچیش روغصات آلمالیدیرلر، یوغسام اولار تورکمنصحرأ قویبیریلمز."

شنیله لیک بیلن حکومت بیر طاراپدان صحرانی غاباودا ساقلاتیادیغینی، آیری طاراپدان اول برده عاداتدان داشاری یاغدا (حکومت نظامی) دوزگونینی گیریزدیگینی، هم- ده صحرا گیرمک اوچین حاکمیلردن یؤریته روغصات آلمالی دیغینی اقرار ادیلر.

1925- نجی ییلینگ 10- نینجی مارت اینندا مرکزی حکومت مهدی حانی‌نگ باش توتالیغیندا 2 سانی حاری اوچاق، 700 آدمدان عبارت یاراعلی توپاری، 4 سانی توپ بیلن 4 سانی مسلسلی بجنورده یوللایار. جان محمد حان تهرانا چاغیریلیپ، تورکمنلرینگ گؤزه شینی باسیپ باتیرماق اوچین یؤریته بویروق آلیپ شول ییلینگ 2- نجی آگوستیندا ماشادا اووریلار.

بو یاغدا یارلاردان خبرلی بولان تورکمن یولباشچیلاری حالقینگ آغزی بیرلیگی و اونونگ نتیجه سینده اوز-ارکین تورکمن دولتینی قوریپ بولجاق یالی ایسلگرینگ اوستونده ایاق دیره یارلر. تورکمنلرینگ گؤزه شی، نفس سردار هم الله یار حان یالی باتیرلارینگ قوشولماغی بیلن خاص باد آلیار. اولار چم گلن برده ایرانلی لارینگ قشون بیرلیکلرینه پارتیزانلیق تاکتیکی بیلن ضاربیلر اوریلار. تورکمنلرینگ یاغدا ییننی هم استراتژیک نوقاطلارینی اووره نمک اوچین جان محمد حان، سرهنگ ایرج حان دیین آفیسری 1500 آدمدان عبارت قشونا یولباشچی ادیب، تورکمنصحرأ ایبریلر. شنیله- ده 28- نجی مارتدا بجنورد حاتلاری شول ساندان باقر حان حکومت بیلن گلشیلن ایلاشیقلا ریئندا، تورکمنلره غارشی اورشدا ایران قشونا یاردام برجدیکلریه سوز بریارلر. تورکمنلر، ایرانلی لاردان اونگ حرکت ادمک ماقصادی بیلن 9- نجی مایدا بجنوردا چوزیلار و قشون قرارگاهلارینی دارغادیپ باشلایارلار. یاریم گونلاپ اوزاغا چکن اورشدا حکومت اولارینگ اوستونه حاری اوچارلار بیلن بومبا یاغدیریار، تورکمنلر و اولارا یاردام برن شادلولار ایزا چکیملی بولیلارلار. الله یارحانی‌نگ توپارنرینگ حاری سرکرده سی ملا داوینینگ آیتماغینا گؤرأ بجنورده ادیلن چوزوشا سافار مرگن، دردی حان گؤکلنگ، آقا ماد حان یموت، جان مامد حان گؤکلنگ یالی سرکرده لر یولباشچیلیق ادیبیدیر. " شفق سرخ" روزنامه 12- نجی مایدا تورکمنلرینگ حرکتلرینی باسیپ باتیرماق اوچین اورش وزیرنرینگ، تهراندان یؤریته "پهلوی هنگی" بیلن ماشاندان یونکرز آدیندا 2 سانی حاری اوچاغی یوللانیدیغینی یازدی. بو خبری بریتانیانینگ "تایمز" روزنامه سی هم تاصصیقلاپدیر. تورکمنلر چاره سیز بجنورد غاباوینی ترک ادیب ایزا چکیملی بولیلارلار. بو خبری 21- نجی مایدا تهران دولتی نینگ رسمی بیانییه سی هم تاصصیقلاپدیر.

تورکمنلرینگ اوزارکینلیک اوغرونداقی گؤرشلری، ایرانینگ مجلسینده هم آرا آلیپ ماصلاحتلاشیلیدیر. شیخ العراقرین زاده آدینداقی مجلس وکیلی، 12- نجی مایدا اوز چیقیشیندا «اشاری یورتلارینگ [شورونینگ] قورجالماغی (تحریکی) بیلن آیاغا غالان تورکمنلری چانتلیقدا باسیپ باتیرمالی» دییار. ادیل شو بیر واقیتینگ اوزینده "تجدد" روزنامه سینی نشر ادیلن بو آدم 13- نجی مایدا «فته چیلرینگ [تورکمنلرینگ] سونگق اویجوگی دارغادیلدی» ادلی مقالاسیندا آچیق ارضاحاتی تورکمنلرینگ اوستونه یوزیش قورناماغا چاغیریلار. اول حکومتینگ آستراتدقی آلیپ باریان ایشینی اوویپ، بو برده آسودالیغی! اوچین ادملگه چاغیریلار.

شول 1925- نجی ییلینگ مای آبی نینگ آیاغیندا تهراندان آسترابادا گلن سرهنگ احمد خان اوز توپارلاری بیلن بندرگز-آستراباد آریغینداقی یولدان قشونینگ آرقاین گچمگی اوچین اول برده آبادانچیلیق ایشلرینی آلیپ باریلار. آسترابادینگ حاری حاکیمی سرهنگ حکیمی و بو یرداکی قشون باشلیغی ژنرال محمد حسین خان تورکمنلره غارشی آلیپ باریلان سووشه اوزان چینلاقی غاتناشیارلار. " ستاره ایران" روزنامه سی نینگ 116- نجی ساتیندا (31 مای 1925) دمیرغزاق بریگاده سی نینگ (توپارنرینگ) بیلدیریشینی نشر ادیبیدیر. شوندا 19- نجی مایدا آسترابادینگ قولانیندا، محمد آبادینگ یاتینداقی سووشده 200 سانی تورکمنینگ اولیپ هم یارالی بولانیدیغینی بیلدیریلار. "روزنامه ایران" و "کوشش" هم ایران قشونی نینگ اوستونلیکلری باراسیندا چیشیریپ خبر بریپدیرلر.

بجنورد طاراپیندان گلین قشونینگ اونگونو آلماق اوچین، بو طاراپه هجوم دن تورکمنلری ایزینا سرپیکدیرمک اوچین ماشاندادی بوتین قشون بیرلیکلری، حتی داشاری یورتلی ایلی حاتلارینگ اونگونه غوللوق ادیان بیرلیکلر چاغیریلار. آلمانلی اوچاق سوارلار (خلبان) 18- نجی مایدا 23 گزک تورکمنلرینگ اوستونه بومبا یاغدیریار. انگلیس روزنامه سی "تایمز" یگ 5- نجی ژونن ده برن خیرینه لایقلیقدا دوشنبه گوندکی بمبا آتیشیقدا جمعی 30 تورکمن هلاک بولوپدیر.

آگوست آبی نینگ 2- سینده تهراندان ماشادا دولانپ گلن جان محمد حان بیر بادا تورکمنلرینگ اوستونه چوزمان، اولاری یاراشیغا چاغیریلار. تورکمنلر دوش گلن فرصتدان پیدالانپ اوز ایسلگرلی نینگ یرینه یتیریلن واقیتیندا یاراشیق باراسیندا گوررینگ ادیب بولار دییارلر. اولار ایسلگرلی نینگ شولاردان عباراتدیغینی معلوم ادیلر:

1- ایران قشونی حایل ادمان تورکمن توپراغیندان چکیملی،

2- تورکمنلرینگ اوزارکینلیگی رسمیه تائیمالی.

اورش اوقیقلاری نینگ اونچاقلی گویچلی دادیگینه گوز یتیرن تورکمئلر، 1925- نجی یئلینگ-20- نجی مابیندا کومیش دبه ده آق ساققاللار شوراسی نینگ 2- نجی قورولتاینی گچیریأرلر. اوند، حکومتینگ توسساعیندا اوتوران تورکمئلر هم- ده بجنوردلی کردلرینگ باشلیغی معزز حان، بوشادیلماسا اولی قوزغالانگ تورجاقدیغی بیلن حکومته یوزله نیلمگی قرار ادیلیأر.

تورکمئلر بیلن جان محمد حاتینگ آراسینداقی گپله شیک 20 گون اوزاغا چکیأر(مابینگ بیگرمیسیندن ژونن آبی نینگ باشینا چنلی). بو گپلشیکلردن هیچ حیلی نتیجه قازانلمیأر، سبأب جان محمد حاتینگ ماقصادی یاراشماق دال- ده وقت غازانماقدی.

جان محمد حاتینگ مکیرینه دوشنن تورکمئلر اوز یارانلارینی توپلاپ، شیرواندا یرلشن قشون بیرلیکلرینه هجوم ادیارلر. یاغادی دورا- بارا تورکمئلرینگ زیاتینا قوتاریادی. شادلو کردلرینگ حاتلاری جولای آیندا گوندوغار قشونینگ باشلیغینا هم- ده ماشات روحانیلارینا یوزلنیپ اوزلرینینگ تورکمئلر طراپیندان آلدایلدیغینی هم- ده قاتی اوکوتجده دیکلرینی بیلدیریأرلر.

جولای آیندا اومچلی اوباسیندا ینغاشان تورکمئلر یولباشچیلارینینگ آراسیندا سؤوشی دوام اتدیرمک یا- دا بویون بولماق یالی ایکی فکر اورتا آتیلیأر و شول اساسدا یولباشچیلار ایکی توپارا بؤلونیأر. یونه مونگا قارامزادان کویلیک تورکمئصحرادا اوزباشداق دؤولت قورالیانچا گؤره شه دوام بردیرجکدیکلرینی ادیارلار.

شول یئلینگ 31- نجی جولایندا مرکزی حکومت تورکمئلره گوزداغینی برمک اوچین تهراندا توسساعدا یاتان 75 تورکمئنی آتیپ اولدوریأر(ه. آتایف). آستراتاندا قورلان حاربی دادگاه گوز قیریمان تورکمئلری اولومه حکم ادیاردی. بو دادگانینگ چیقارن قراری بیلن 65 تورکمئن آتیلیپ اولدوریأر. بو ایشلرینگ أهلیسی، تازه پادشاهینگ(ارضاشانینگ) حکومتینینگ پایه لارینی برکیتمک اوچین ادیلیأر.

دوران یاغادی تورکمئلر یولباشچیلارینینگ آراسیندا حاوپ سالیپ، کابیر تیره باشلیقلاری اوز وکیلری حوکمینده جان محمد حاتینگ اوستونه اییریپ، قوزغالانگچیلاردان! آرالاینی آچیاندیقلارینی بیلدیریأرلر. تورکمئلره هیچ زات دیمه جکدیگینه قرانا آنت ایچیپ، اونگا اوز مهرینی باسان جان محمد حان، تورکمئلرینگ اوستونه چوزوپ گلن ماحالیندا عهد- پیمان، قسم و آنتینا وفا قیلیمان اولاردان قاتلی اوج آلیار.

تورکمئلرینگ بیرلشگی دارغابردیگچه، مرکزی حکومت آستراتاندا یرلشیدن قشون سانینی آرتدیریادی. 1925- نجی یئلینگ 2- نجی اکتبرینده یرلرینگ حرکتینی قاتا چایقان ژنرال فضل الله زاهدی بندرگزه گلیار. اول تورکمئلرینگ آق ساققاللارینی یاتینا چاغیریپ، یاراغلاری تافشیرماق اوچین 3 گون مهلت بریار، بولماسا قشونینگ حرکتی باشلاجاقدیغی بیلن حاییات آتیار. آق ساققاللار 15 گون مهلت دیله یأرلر، زاهدی مونونگ بیلن ایلاشمایار. اول شول گونی دمیرقازیق قشون بیرلیگینینگ باشلیغی کاپیتان عبدالله حاتی کومیش دفا اییریپ، جافاریالاری بویون بولماغا و 7 گونونگ ایچینده یاراغلاری تافشیرماغا چاغیرتیار(سونگ یاور عبدالله حان توماج آدی بیلن تانیلان بو آدم کومیش دفاتی قاتا چایقاپ، بو یری باسیپ آلدان سونگ حاربی حاکیم بولیار، اونونگ اصلی تورکمئ بولماسا- دا 1960- نجی یئللاردا تورکمئلرینگ آیدندان مجلسه وکیل بولوپ گیدیأر).

حکومت حالق روحدان دوشورمک اوچین پرویگاتاندا (تیلیغی) ایشینی- ده دوام اتدیریادی. ایران قشونینینگ باش ستادی طراپیندان تورکمئلره یوزلنیپ 3 ساتی بیلدیریش یارادیلیأر: بیرنجی بیلدیریشده ژنرال زاهدی، دؤولتینگ بو یرده آسودالیغی برقرار ادمک اوچین قشون سوره ندیگینی نیغتاپ، یاراغلارینگ 7 گونونگ ایچینده تافشیریلماغی ایسله یأر. ایکنجی بیلدیریشده عوممان تورکمئن حالقینا بو زلنیپ، اولارینگ هم ادیل باسماچی و قاتلاماتلار!! یالی بوق ادیلکلرینی ایسله یأن بولسالار یاراغلاری تافشیریپ، دؤولته بویون بولماغا چاغیریلیدیر.

اوچونجی بیلدیریش گؤره شیأن توپارا یوزلنیپ، حایال ادمان بویون بولماسالار اولارا دینگه اوق بیلن جوغاب بریلجکدیگی بیلدیریلیدیر.

بو بیلدیریشل انقلاچیلاری تابدان دوشورمه یأر. 1925- نجی یئلینگ 4- نجی اکتبرینده 150 آدمدان عبارات یولباشچیلار کومیش دغه ده عثمان آخونینگ اویونده ینغناشیپ، دؤولتینگ برن 7 گون اولتیماتومی باراسیندا گنگشیارلر. ینغناقدا نفس سردار آچیقدان-آچیق یاراغا، یاراغ بیلن جوغاب بریلمگینگ طراپیندا دوریب، اولارا بویون اگملی دالدیگینی ادیار. اما ایران بیلن سؤودا ادیان بایلار بویون بولماغینگ طراپینی توتیارلار. ینغناقدا تورکمئلرینگ بویون بولماچاقدیقلارینی بیلدیرمک اوچین 3 آدمینگ بندرگزه اییریلمگی بیلدیریلیأر.

ایران دؤولتی، ارضاشانی حاص قاهریمان ادیب گورکزمک اوچین حاویلغیادی شونگا گوزا تورکمئلری بویون اگدیرمک اوچین کوپ مقداردا پول صرف ادیب، حتی حاربی اوچارلار یوللایار. قشون باشلیغی زاهدی حایال ادمان 2- نجی اکتبرده هجوم فرماتینی چیقاریار. 5- نجی اکتبرده 2 ساتی حاربی اوچار کومیش دغه بیلن ساللاخ اوباسنینگ اوستوندن اوچوپ اول یرلری بمبالایار. هجومینگ 2- نجی گونینده ساللاخ اوباسی نینگ قولایندا اسیر دوشن 8 تورکمئن دیری- دیری اودا یاقیلپ اولدوریلیأر.⁴

گؤره شینگ باش توتانلاری عیال، اوغلان- اوشاسقلارینی بالقاندا اییریأرلر. کابیر یاشولی املار هم اته لر بولدا یاداولیقان عذاب بارینی گوریدیرلر، اما الی یاراغ توتان کیشلر قالیپ اوز توپراقلارینی قوریدیرلار.

⁴ آناگلدی آچ ینگ اگیندشی جنگل کلتنه دن آنان ماغولماتیم

1925- نجی یئیلینگ 6- نجی اکتبرینده بندرگزه گیدن وکیللر، ارته سی گون دولانیپ، قشون باشلیغی نینگ گوزی نینگ اوتدان دولودییغینی و تورکمئردن غاتی اوج آلینجاقدیغینی بیلدیریارلر. شنبیله- ده قشونینگ دینگه 9- نجی اکتبره چئلی مهلت برندیگینی آدیارلار. 8- نجی اکتبرده یولباشچیلار باش یوسغا اوباسیندا اویشوپ، یاراغلاری نینگ تافشیرجاقدیقلارینی بیلدیریارلر.

روس یازیجیسی آکسینکوف- ینگ " تورکمئردن- کردلر قوز غلاتگی" ادلی کتابیندا یازماغینا گورأ عثمان آخون گپله شیک گچیان گونلرده (6-2 اکتبر آرالیغیندا بیر طاراپدان بویون بولماغی اونگه سورپ، آیری طاراپدان ماصلاحاتا گلنلره برک دورماغی تافشیرانمیش. شونگا گورأ حالق دورا- بارا اونونگ یاتیندان آیریلیپ نفس سردار هم الله یار حاتینگ داشینا اویشیارلر. نفس سردارینگ اتلی لارینینگ ساتی 2000 ه یتیدیر.

تورکمئرنینگ ینگیلیشی

1925- نجی یئیلینگ 9- نجی اکتبرینده حکومتینگ برن اولتیماتومی تمام بنلاتدان سونگ قشون 4 یاتدان تورکمئردن تویراغینا چوزویار. 350 آدمدان عبارات پهلوی هنگی غاراسودان کومیش دپه، حوجه نفس و آق قالا طاراپ یوزیشه گچیار. ژنرال زاهدی نینگ یولباشچیلیغیندا بولان بو توپار 10- نینجی اکتبرده حوجه نفس دن گچپ، کومیش دپاتی باسیپ آلیار. بو ینگیش باراسیندا "کوشش" روزنامه سی اغیز دولدوریجی حددن آشا یالان- یاشریق خبرلار بیلن تورکمئرنینگ ینگیلیپ، توپار- توپار اسیر دوشن دیکلرینی یازیار. "ایران" روزنامه سی هم- ده "تایمز لندن" 16- نجی اکتبرداقی ساتلاریندا چاقشاشیقلا رینگ یوز برندیگینی یازیبدرلار. ساللاخ اوباسی نینگ قولاینداقی چاقشاشیقدا یوزه قولای ایرانلی عسگر اولدوریلیر⁵. مونگا ژنرال زاهدی نینگ حاص قاهرای گلیپ، اوبانینگ یاقیلماغینی بویوریار. اوبا یاقیلیار، اوی، مال- قارا، حالی- حالچه، انبارداقی آرفا- بوغدا ی همه سی اود بریلیار. اوبا سونگرا ژنرال زاهدینینگ لاقامی بولان "بصیر دیوان" دان آلتان "بصیر آباد" آدی داقیلیار.

آسترابادینگ قشون باشلیغی سرهنگ حکیمی نینگ باش توتانلیغیندا آق قالا طاراپ ایبریلن توپار، ایلاتا- دا منوچهرخان امیرپاشایینینگ توپاری 9 ساغات آتیشقدان سونگ آق قالاتی باسیپ آلیار. 19- نجی اکتبرده تورکمئردن اتلی لاری کوممت غاویزینگ قولاینداقی ایرانینگ قشونینا یتتی ضاربیا اوریلار

شول یئیلینگ 23- نجی اکتبرینده جان محمد خان قشون بیلرکلیرینی بجنورتدان، تورکمئصرایا یوللایار. اول، لشکر سوم (اوجونجی قشون توپاری) دن بیسر مونگ عسگری تهران- ماشات یولونینگ غوراغی اوچین ساقلاپ، یوزته توپاری بیلن گولکنگ لرینگ اوستی بیلن تورکمئصرایا حرکت ادیار. الله یارحان سردارینگ یولباشچیلیغینداقی گولکنگ اتلی لاری غارابالقانینگ قولاینداقی حکومتینگ قشونینا بیلن چاقشیشیار. الله یارحانا کمک برمک اوچین نفس سردار و قسیر امن حاتینگ اتلی توپاری گلیپ یتیار. ایرانینگ 4- نجی توپارینا (لشکر چهارم) سرهنگ علی اصغر جهانبانی کاماندیرلیق ادیار.

نفس سردارینگ باش توتانلیغیندا 2 مونگ جافاربا، گؤکی صوفی نینگ باش توتانلیغیندا 2 مونگ آتابای، الله یارحانینگ باش توتانلیغیندا 500 ساتی گولکنگ اتلی.

تورکمئن انقلابچیلاری دورا- بارا اوق- یاراغ یتمزچیلیک حاویینا دوچار بولوپ، روحی تایدان پسلیأردیلر. یونه مونگا غارامازدان استراتژیک تایدان اهمیتلی بولان کریم ایشان دره سی تورکمئرنینگ کنترولیندا. ایرانینگ قشون باشلیغی چاره سیز اکتبر آبی نینگ سونگوندا یاردامچی قشون بیرلیگینی غارابالقانا یوللایار. الله یارحانینگ فکرینه گورأ ایران قشونینا نینگ تورکمئصرایا گیرمگی نینگ اونگونو آلمالی میش، یونه اونونگ بو تاکتیکی نیبله کی سردارلار قولداماندرلار.

تهراندا ارضا خانی هرنادیپ تاغتا چیقارماغا حاویلیغان فارس شوونیستلاری، "ستاره ایران" یالی روزنامه ده اونونگ تورکمئره قارشو باتیرغای حرکت ادیانگینی یازیپ، قشون باشلیق ارضا حاتی اوویپ عارشا چیقاریارلار. بو روزنامه اوزنینگ 1925- نجی یئیلینگ 28- نجی اکتبر ساتیندا "تورکمئرنینگ ینگیلیشی" ادلی مقالاسیندا شنبیله یازیبدر:

«بیزینگ قشونومیز آستراباد جبهه سینده اولی ینگیش غازاندیلار، بجنورد طاراپیندان هجومه گچن سرگرد ابراهیم حان گروسی، باشدا غاباوا دوشدی اما اول تلفن/ بی سیم بیلن بجنورتدان هواپیما چاغیردی، اوندان سونگ تورکمئردن ببردن-ایکاً بویون اگیپ باشلادیلار... ترکمنها الجیراپ باشلادیلار، اولار نیرأ گیتسه لر مسلسلینگ و توپونگ اودی بیلن غارشولاشیارلار. بیزینگ قشونومیز تورکمئرنینگ دریا طاراپ غاچماقلارینا روغصات برمه یار... اوجارلاریمیز اولارینگ اوستونه بمیانینگ یاتی بیلن بویون بولماغا چاغیریان بیلدیریشلری آتیار. اولار نیره ده توپلاسالار بیزینگ اوجارلاریمیز اولارینگ دپه سینده تاییار بولیار. شونگا گورأ اولارا بویون بولماقدان باشغا یول قالمایار.»

1925- نجی یئیلینگ 31- نجی اکتبرینده اوق- یاراغینگ قوتارماغی ضرارلی، تورکمئردن انمغیر صحرانینگ ایچینه چکیلماگه مجبور بولیارلار. شنبیله لیک بیلن بجنورتدان گلن قشون بیلن آستراباداقی قشونینگ بیرلشمگینه یول اچیلار. حکومتینگ تورکمئصرایا بولان 3 توپار قشون 1925- نجی یئیلینگ 1- نجی نوایبرینده کوممت غاویزا گیرپ، دینگ- ینگ اوستونده شاغال مسلکیگینی ادپ، ینگیشلرینی بایرام! ادیارلر.

1925- نجی یئیلینگ 8- نجی نوامبرینده الله یار حان، قسیر امن حان و نفس سردارینگ یولباشچیلیغینداقی اتلی توپار، تورکمئستانتینگ بابات حاجی اوباسینا گچیار. بولاردان اونگ

ایرانلی عسگرلرینگ اولن بری یانگی قولابیا چئلی سالاخ اوباسی نینگ گونباتاریندا دپه چیک لر بولوپ گورونیاردی.⁵

7- نجي نوامبرده گۆكى صوفى، مامدنفس(گۆك)، قلىچ خان (بولما)، بايرامدوردى (دويه جى)، ايليق خان (قوجوق) داغيلار بو يره گلپيدلر. عثمان آخون بولسا
12- نجي نوامبرده سرحدان آشبار. توركمن گۆزه شجنگلرى نينگ باريسى 29- نجي نوامبرده توركمينستانداقى روس سرحد غاراويل لارى طاراپيندان
ياراغسىز لاديريليار.

توركمينستانا سيغنان تاقمين 3 مونگ توركمن، چال اويوق، كۆكورجه، آجاب، چكىشلر و اسنقولى ده يرلشديريليار. توركمنلر نينگ توپار- توپار توركمينستانا
سيغنىشى باراسيندا ايران نينگ قشون باشلىغى سرلشكر ارفع 1964- نجي يىلدا لندن ده انگليس ديلينده چاپ اتديران "ايران، 5 پادشاه نينگ دوزانيندا" ادلى كتابيندا
شئيله يازيپدير:

« من سنگر دفاتگ اوستونه چيقيپ، اليمداكى دوربين بيلن توركمينستانا سراتديم، كۆپ ساتلى اۆي هم مال- غارنى گۆردوم، بولار بيزينگ اليمزدن قاچان
يموتلاردى...»

اترك- گورگن توركمنلرى نينگ اوزاركينليك اوغرونداقى گۆزه شى دكاير ايننا چنلى دوام اديار، دينگه شونداق سونگ مركزى حكومت، توركمينصرانى دولى
كنترولينه گچيرتديگىنى جار اديار.

حكومت توكمنلردن غانلى اوج آليپ باشلايار. انتك غارشليغا اوق بيلن جوغاب بريار. كوميش دپه، اومجالى و بنيله كى يرلرده توپار- توپار آدملاز آتيلپ
اولدوريليار، و كوميش دپه ده اسير دوشن توركمنلره اوز اللرى بيلن اوز غابيرلارنى غازديريپ، آتپ اولدوريلر. شول دؤويرداقى شهيدلردن بورجاق
كلته، كۆچك كۆز، روم رومى يالى گرچك ييگىتلرى يادلاپ گچه يلىنگ.

عثمان آخون نينگ سونگقى اقبالى
توركمينستانا سيغنان عثمان آخون 1930- نجي يىللاردا استالين ينگ غانلى تصفيه سينده آتيلپ اولدوريلن بولمالي. كاپير ماغولماتا گؤز اول ندرىاي آيتاكوف-
ينگ دؤورينده توركمينستان نينگ يوقارى شوراسيندا- دا ماصلاحتاچى بولوپ ايشلايدير و سونگرا بو ايكي قهرمان بيله ليكده آتيلپدير. 1985- نجي يىللاردا
توركمينستانا سيغنان توركمينصرالى توركمنلر نينگ «مدنى - سياسى اوجاغى نينگ» اکتويستلرى، عثمان آخون نينگ اقبالى و اونونگ مازار نينگ نيره ديگى
حاقيندا توركمينستان دولت باشوتانلار يندان ماغولمات ايسله دى. يۇنه اولار بو بارادا هيچ حىلى جوغاب برمه ديلر. شول يىللاردا اشغاباتدا بوسفونلوقدا يۇركام،
عثمان آخون باراسيندا اونونگ قيز يندان شو ماغولماتى الماغى باشارديم:

عثمان آخون توركمينستانا گچندن سونگرا كوميش دپه لى غاراتاغى و حارى ماصلاحتاچيسى لالى خان بيلن مسكوه كيديپ،
توركمينصران نينگ گورشى نينگ دوامى اوچين ياردام سوراپدير. سونگرا غاراتاغى ايرانا اووريليار، لالى خان بولسا اسنقولىدا سؤدا
ايشلر بيلن مشغوللايتار. عثمان آخون اشغاباتدا كريم ادلى آذربايجانلى بيرسى نينگ اويونده كرينده ياشايار. كلته لر نينگ آچ تيره سيندن
اسنخان اونونگ گنگشچيسيدى. توركمينستان نينگ مشهور تاريخچيسى همت آتاييف، 1930- نجي يىللاردا اشغابادينگ مركزى پاركينده
ساقغاللى سيريلان عثمان آخونى گورن آدملا نينگ باردغينى مانگا گوررينگ بريپدى.
عثمان اوز نينگ ايكي ساتى عيالى بيلن توركمينستانا گچيار. ايلكىنجى عيالى گلن بادينا ارادان چيقيار و اشغابادينگ «گل بى بى»
آدينداقى قونومچيليقيندا جايلاتيار. اوندان مريم آديندا بير قيز غاليار. اول اشغابادينگ دمير يول استاتسياسى نينگ/ واكزال ينگ
قولانداقى محله ده ياشاياردى(1988). عثمان آخون نينگ جمال آدينداقى تاتار عيالى، آخون اولندن سونگرا باشغا بير نينگ عيالى
بوليار. اوندان بولان قيز اشغابادينگ «وارشوسكى» كۆچه سينده ياشاياردى. عثمان آخون نينگ جمال ديين عيالىندان بولان صالح دان،
سعيده آديندا قيزى- دا اشغابادينگ كوشى محله سى نينگ ياقيندا ياشاياردى.
